

(1)

במדרש (ב"ר פליט א') באו הדברים בפרוט נוסף: "ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך..." (בראשית י"ב א'). "ר' יצחק פתח (תהלים מ"ה): 'שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך', אמר רבי יצחק: משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת. אמר: תאמר שהבירה זו בלא מנהיגו הציץ עליו בעל הבירה. אמר לו: אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם ואמר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיגו הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם". מפרש רש"י (שם): "ראה שמים וארץ, ראה שמש ביום וירח בלילה וכוכבים מאירים, אמר: אפשר שיהא דבר גדול כזה בלא מנהיגו הציץ עליו הקב"ה ואמר אני הוא בעל העולם".

עוד אמרו חז"ל: "יום אחד.... שבר את כל הפסלים עם מקל ושם את המקל ביד הגדול שביניהם. כיון שבא אביו שאלו: מי שבר את הפסלים? אמר לו: באה אשה אחת והביאה מנחה לפסל. כשבאתה למוסרה לפסל התחילו הפסלים לריב זה עם זה - זה אומר לי מגיע המנחה וזה אומר לי מגיע המנחה. קם הגדול שביניהם לקח מקל וניתן את יתר הפסלים..."

בסיפור זה מסתתרת חכמה עמוקה, כיצד ניסה אברהם לשכנע את אביו שאין להאמין בפסל. אברהם אבינו רמז לו שלא יתכן שקיימים כוחות נבדלים אשר מנהיגים את הבריאה, שהרי אנו רואים שכל הבריאה פועלת בחרמנה נפלאה ובסדר מופתי. בהכרח עלינו להסיק מכך שיש רק מנהיג אחד המנהיג את הכל כרצונו. אילו היו בתנהגות הבריאה כוחות נבדלים הרי כל אחד היה מבטל את השני, ולא היו מסוגלים לפעול יחד.

(2) ס' 22'45-721

מעלתו המיוחדת של אברהם אבינו נרמזה בדברי חז"ל (ב"ב ט"ז ע"ב): "מרגלית טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו וכל חולה שרואה אותו מיד נתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה".

ומבאר הג"ר יצחק חבר (בפירושו לספר מעלות התורה אור תורה הערה ל"ח): "אברהם אבינו פירסם גדולתו ית' והשגחתו בעולם, וזכה שנתגלה לו אור הפנימי הזה, ועל ידי זה היה עושה נפשות בחרן והכניסם תחת כנפי השכינה. ונמצא שכל חולה נתרפא בצוארו - בקול ודיבור שיצא ממנו ריפא בזה כל חולי נפשות דורו, כיון שזכה לאור הפנימי הזה. אבל כשמת נעלם האור ונגזר בנרתיק של חמה, ונשאר לזרעו אחריו זרע ישראל שהם תלויים באור הזה".

(3) ס' 22'45-721

"בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור, ואנוש עצמו מן הטועים היה. וזו היתה טעותם: אמרו, הואיל והאלוקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד..."

"ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו כך וכך. ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ. ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו... וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם, ולא הכירוהו. ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן... ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנוול עמודו של עולם והוא אברהם אבינו.

"כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו, והוא קטן. והתחיל לחשוב ביום ובלילה, והיה תמיה - היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג, ומי יסובב אותו... וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו".

"כיון שהכיר וידע, התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה, ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך, כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם... והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא... וכיון שהיו העם מקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת..."

"ביאור ענין זה, כי אברהם תחלת בחינתו היה שנבחן באמונתו כאשר הושלך לכבשן האש, ואם הוא חזק באמונתו נבנה עליו טירת כסף. טירת כסף הזה הוא בנין העולם אשר נבנה על אברהם, כאשר היה חזק באמונתו היה זוכה וראוי להיות יסוד והתחלה לבנות עליו טירת כסף חזק. כי אין ראוי להיות התחלה רק אשר יש לו מציאות חזק, לכך בשביל האמונה הזאת ראוי היה לרשת העולם הזה והעולם הבא. כי מאחר שהוא חזק באמונתו, יש לו מציאות חזק, וראוי להיות עיקר המציאות בעולם הזה ועיקר המציאות בעולם הבא. אבל מי שמציאותו חלש באמונתו אין ראוי להיות עיקר בעולם הזה ולא בעולם הבא."

5: 1010124 5: 1010124

בדברים עמוקים אלו גילה לנו המהר"ל תפיסה חדשה במושג 'אמונה'. אמונה אינה נגמרת בידיעה והשגה. אמונה היא דרגה והיא נמדדת בכוחו של המאמין לאחוז באמונתו כנגד כל החשבונות והעובדות ה"סותרות" לזה כביכול. כאשר האדם אמנם מאמין הוא נמצא במדרגה רמה ונשגבה, ועל זה מגיע לו שכר גדול. מעלתו של אברהם אבינו היתה בזה שהוא האמין בהשם על אף כל המצבים הנוגדים לאמונה, ועל אף ההסתער פנים, כדברי המדרש (ילקוט ע"ג): "אברהם העברי - כל העולם בעבר זה והוא בעבר זה. אברהם לא רק גילה דעות פילוסופיות עמוקות ומוכרעות בענין האמונה, אלא שהוא התעצם במעלות האמונה. וזהו יסוד אברהם להיות יסוד בנין כלל ישראל - "איתנו האזרחי". בתחילת הפרשה מוזכרות הבטחותיו של הקב"ה לאברהם - "ירש את הארץ, יזכה לזרע והתברך בברכה. בהמשך הפרשה מסופר על הרעב שפקד את ארצו של אברהם: "ויהי רעב בארץ, וירד אברם מצרימה לגור שם..." (בראשית י"ב י). ומבאר רש"י (שם, וכן הוא בב"ר מ' ב'): "באותה הארץ לבדה, לנסותו אם יתרחק אחר דבריו של הקב"ה, שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה". וכידוע אברהם אכן עמד בנסיון הרעב, ועל אף שהובטח לו שפע וברכה, ויהי לו ההפך מזה, מכל מקום לא נפל ברוחו, ולא התרחק אחר מעשיו של הקב"ה אלא האמין שעתיד לקיים הבטחתו בעת שירצה. נתבאר שעיקר מגמת פרשתנו הוא להודיע כיצד החזיק אברהם באמונתו ולא זו ממנה. הקב"ה אמר לאברהם "לך לך מארצך", ואברהם אבינו נמשך אחרי רצון בוראו בסמיכות דעת מלאה, כצאן הנמשך אחרי הרועה, בלי להתרחק כלל אחרי אדונו! והלואי שנלך אנחנו בעקבות אבינו, ועל אף החושך המכסה ארץ, נחזיק בעוז באמונתנו. ובשכר זאת נזכה להיות הבסיס והיסוד שעליו ישתית הבורא את העולם המתוקן במהרה בימינו אמן.

6: 1010124 6: 1010124

"אם מחוט ועד שרוך נעל" (יד: כג) — במסכת חולין (דף פט). כתוב: "אמר רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו 'אם מחוט ועד שרוך נעל' זכו בניו לשתי מצוות. לחוט של תכלת ורצועה של תפילין. ה"משך חכמה" מעורר שיתכן שבני ישראל לובשים הטלית גדול ותפילין דווקא בתפילת שחרית. משום דאברהם תיקן תפילת שחרית (עיין ברכות כו:). ושתי מצוות האלו באו בזכותו.